

Chapit 2: Estanda Minimòm nan Revèz Dlo, Sanitsyon ak Pwomosyon Ijyèn

Fason pou itilize chapit sa a

Chapit sa separe an sis (6) seksyon prensipal: Pwomosyon l'jyèn, Dlo an Rezè, Eliminasyon Matyè Fekal, Kontwòl Vektè, Jesyon Dechè Solid, Jesyon Drenaj. Chak gen sa ki pi ba yo:

- *estanda minimòm*: yo fikse sou kalite ak yo espesifye ki nivo minimòm ki pou rive atenn nan founiti dlo ak repons sanitè;
- *endikatè kle*: endikatè sa yo se 'siy' ki montre si yo rive nan estanda a. Yo ofri yon fason pou evalye ak kominike enpak, oswa rezilta, pwogram yo, ak pwosesis oswa metòd ki itilize yo. Endikatè yo kapab gen pou wè ak kalite oswa ak kantite;
- *nòt oryantasyon*: nòt sa yo genyen pwen espesifik pou konsidere lè y ap aplike estanda ak endikatè yo nan diferan sitiyasyon, konsèy sou fason pou metrize difikilte pratik, ak konsèy sou pwoblèm priyoritè yo. Yo kapab genyen tou pwoblèm kritik ki asosye ak estanda oswa endikatè, epitou yo dekri dilèm, polemik oswa divèjans nan konesans kouran.

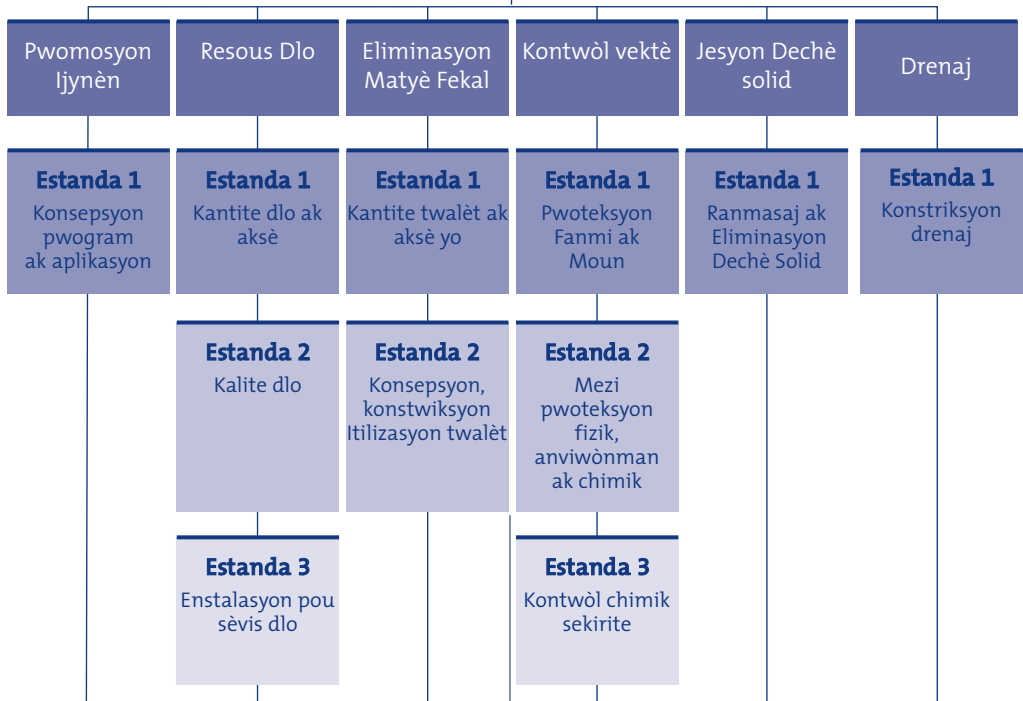
Dokiman siplemantè yo genyen yon lis referans seleksyone, ki endike sous enfòmasyon sou toulède, kesyon teknik jeneral ak espesifik, anrapò ak chapit sa a.

Sa ki nan Gid la

Entwodiksyon	54
1. Pwomosyon ijyèn	59
2. Rezèv dlo	63
3. Eliminasyon Matyè Fekal	71
4. Kontwòl vektè	76
5. Jesyon Dechè Solid	83
6. Drenaj	86
Dokiman siplemantè 1: Premye Bezwen pou Dlo an Rezèv ak Sanitasyon Lis pou tcheke evalyasyon	89
Dokiman siplemantè 2: Kantite Dlo Minimòm pou Enstitisyon ak Lòt Itilizasyon	93
Dokiman siplemantè 3: Kantite Twalèt Minimòm nan Andwa Piblik ak Enstitisyon nan Sitiyasyon Katastwòf	94
Dokiman siplemantè 4: Maladi anrapò ak Dlo ak Matyè Fekal ak Machaswiv Transmisyon	95
Dokiman siplemantè 5: Referans	96

Dokiman Jiridik Imanitè ak Estanda Minimòm

Rezèw dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

Dokiman Siplemanchè 1

Lis pou evalyasyon bezwen enpòtan nan dlo ak sanitasyon

Dokiman Siplemanchè 2

Direktiv Pou Planifikasyon Kantite Dlo Minimòm Pou Enstitisyon ak Lòt Itilizasyon

Dokiman Siplemanchè 3

Direktiv pou planifikasyon kantite minimòm dlo nan andwa ak enstitisyon piblik

Dokiman Siplemanchè 4

Machaswiv transmisyon ak maladi anrapò ak dlo ak matyè fekal

Dokiman Siplemanchè 5

Referans

Entwodiksyon

Lyen ki mennen nan enstriman legal entènasyonal

Estanda minimòm pou Pwomosyon Dlo, Sanitasyon ak Ijyèn se yon aplikasyon pratik prensip ak dwa ki enskri nan Dokiman Jiridik Imanità a. Dokiman Jiridik Imanità ap siveye pifò egzijans debaz pou sipòte lavi a diyite moun ki afekte nan kalamite oswa konfli, jan sa endike nan kòd entènasyonal dwa moun, imanità ak refijye.

Tout moun kapab jwenn dlo. Dwa sa a rekonèt nan enstriman legal entènasyonal yo ak prevwa kantite dlo ki ase, akseptab, aksesib epi abòdab pou itilizasyon pèsònèl ak nan kay. Yon kantite kòm sadwa dlo potab nesèsè pou evite lanmò akòz dezidratasyon, pou diminye risk maladi anrapò ak dlo epi pou bezwen konsomasyon, kizin ak bezwen ijyèn pèsònèl ak domestik.

Dwa pou jwenn dlo a anrapò sere ak lòt dwa moun yo, ak dwa pou sante tou, dwa pou abitasyon ak dwa pou manje ki ase. Kidonk, li fè pati de garanti enpòtan pou sipòte lavi. Gwoup leta ak andeyò-leta gen responsablite pou ranpli dwa pou dlo a. Pandan konfli lagè, pa egzanp, li entèdi pou atake, detwi, retire oswa anile enstalasyon dlo potab yo oswa travay irigasyon yo.

Estanda minimòm nan chapit sa se pa yon reprezantasyon konplè de Dwa Pou Dlo. Men, estanda 'Sphere' yo reflète baz Dwa Pou Dlo a epi ede fè rekonèt dwa sa nan lemonn.

Enpòtans rezèv dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn nan ijans

Dlo ak enstalasyon sanità se yon karakteristik enpòtan pou siviv nan premye etap yon katastwòf. Moun ki afekte nan katastwòf yo

anjeneral pi fasil pou malad ak mouri de maladi, ki anrapò an patikilye ak sanitasyon ki pa apwopriye, dlo an rezèv ki pa apwopriye ak move ijyèn. Maladi pi enpòtan sa yo se dyare ak enfeksyon ki transmèt pa matyè fekal nan konsomasyon (wè Dokiman siplemantè 4). Lòt maladi anrapò ak dlo -ak sanitasyon- tankou sa ki transmèt nan vektè maladi anrapò ak dechè solid ak dlo.

Bi pwogram dlo an rezèv ak sanitasyon nan katastwòf se pou diminye transmisyon maladi anrapò ak matyè fekal nan konsomasyon epi ekspozisyon a vektè maladi, pou sa y ap fè pwomosyon pratik bon ijyèn, pwovizyon dlo potab epi rediksyon risk pou sante nan anvivònman an lè y ap kreye kondisyon ki pou pèmèt moun viv nan bon sante, diyite, konfò ak sekirite. Mo ‘sanitasyon’ an nan ‘Sphere’ fè referans a eliminasyon matyè fekal, kontwòl vektè, jesyon dechè solid ak drenaj.

Lè w senpleman founi kantite dlo ak enstalasyon sanitè, sa pa pral, poukont li, asire itilizasyon maksimòm yo ak enpak yo sou sante piblik. Pou kapab rive jwenn maksimòm benefis nan yon repons, li enpòtan w asire moun ki afekte nan katastwòf yo jwenn enfòmasyon nesèsè, konesans ak konpreyansyon pou evite maladi anrapò ak dlo ak sanitasyon, ak pou mobilize yo pou yo patisipe nan devlopman ak antretyen enstalasyon sa yo.

Nan pifò sitiyasyon katastwòf se fanm ak timoun ki gen responsablite pou ranmase dlo. Lè y ap sèvi ak dlo ak enstalasyon sanitè kominotè, pa egzanp nan sitiyasyon refijye oswa deplasman, fanm ak jèn fi kapab frajil a vyolans seksyèl oswa eksplwatasyon. Pou kapab diminye risk sa yo, ak pou asire yon pi bon kalite repons, li enpòtan pou ankouraje patisipasyon fanm nan pwogram dlo an rezèv ak sanitasyon chak fwa li posib. Yon patisipasyon ekitab de fanm ak gason nan planifikasyon, priz desizyon ak jesyon lokal pral ede asire tout popilasyon afekte a jwenn bon dlo an rezèv ki aksesib ak sèvis sanitasyon ki ekitab ak apwopriye.

Lyen ki mennen nan lòt chapit

Anpil estanda nan chapit lòt sektè yo enpòtan pou chapit sa a. Pwogrè nan reyalizasyon estanda nan yon domèn souvan enfliyanse epi menm

Estanda minimòm pou Rezèv dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

detèmine pwogrè nan lòt domèn yo. Pou yon entèkansyon kapab efikas, bon jan kouwòdinasyon ak kolaborasyon nesèsè avèk lòt sektè yo. Kouwòdinasyon ak otorite lokal yo ansanm ak lòt òganizasyon k ap reponn yo nesèsè tou, pou asire bezwen yo jwenn repons, menm efò yo pa repete, e kalite dlo ak repons sanitè yo nan maksimòm.

Pa egzanp, kote estanda nitrisyon yo pa rive atenn, li ijan pou ogmante estanda dlo ak sanitasyon yo, piske frajilite moun pral ogmante seryezman. Menm bagay sa a aplikab kote popilasyon an gen anpil VIH/SIDA oswa kote gen yon gwo pati granmoun aje oswa moun andikape. Piyorite yo fèt pou deside sou baz bon enfòmasyon ki pataje ant sektè yo pandan sitiyasyon an ap evolue. Referans nan estanda espesifik oswa nòt oryantasyon nan lòt chapit teknik fèt kote li enpòtan.

Lyen ki mennen nan estanda komen pou tout sektè yo

Yon pwosesis kote yo devlope ak egzekite yon entèkansyon ap nesèsè pou li kapab efikas. Chapit sa a ta dwe itilize ansanm avèk estanda ki komen pou tout sektè yo, ki konsène patisipasyon, premye evalyasyon, repons, siblaj, kontwòl, evalyasyon, konpetans ak responsablite travayè èd la, ak sipèvizyon, jesyon ak sipò manm pèsònèl la (al gade chapit 1, paj 21). An patikilye, nan nenpòt repons, yo ta dwe maksimize patisipasyon moun ki afekte nan katastwòf la – tankou gwoup frajil ki endike anba a – pou asire efikasite ak kalite li.

Feblès ak kapasite popilasyon ki afekte nan yon kata

Gwoup ki pi menase souvan nan ijans yo se fanm, timoun, granmoun aje, moun enfim ak moun ki genyen VIH/SIDA (PLWH/A). Nan sèten kontèks, moun yo kapab vin frajil tou dapre rezon orijin etnik yo, afilyasyon relijye yo oswa afilyasyon politik yo, oswa depasman yo. Sa a pa yon lis konplè, men li genyen ladan sa ki idantifye pi souvan yo. Frajilite espesifik enfliyanse kapasite moun pou degaje yo ak siviv nan yon katastwòf, epitou yo ta dwe idantifye moun ki pi menase yo nan chak kontèks.

Dokiman Jiridik Imanitè ak Estanda Minimòm

Toupatou nan dokiman an, tèm 'gwoup frajil' vle di tout gwoup sa yo. Lè nenpòt nan yon gwoup menase, li posib pou lòt gwoup yo vin menase tou. Kidonk, kèlkeswa lè nou endike gwoup frail yo, nou ankouraje itilizatè yo pou yo konsidere tout gwoup ki endike nan lis la isit la. Yo dwe pran swen espesyal pou pwoteje ak pou satisfè bezwen tout gwoup ki afekte yo yon manyè ki san diskriminasyon epitou dapre bezwen espesifik yo. Men, yo ta dwe sonje tou popilasyon ki afekte nan katastwòf la posede, epi vin genyen aptitud ak kapasite pou yo degaje yo poukont yo, epi yo ta dwe rekonèt ak sipòte aptitud ak kapasite sa yo.

Estanda Minimòm

1 Pwomosyon Ijyèn

Bi nenpòt pwogram dlo ak sanitasyon se fè pwomosyon bon ijyèn pèsònèl ak anviwònman pou pwoteje sante. Pwomosyon ijyèn defini la a tankou yon melanj ant konesans popilasyon, pratik, ak resous yo epi konesans òganizasyon la ak resous li, ki ansanm pèmèt pou evite konpòtman ijyèn a risk. Twa (3) faktè kle yo se 1) divilgasyon enfòmasyon ak konesans, 2) mobilizasyon kominote yo, epi 3) founi materyèl ak enstalasyon enpòtan. Pwomosyon efikas ijyèn apiye sou echanj enfòmasyon ant òganizasyon yo ak kominote afekte a pou kapab idantifye pwoblèm ijyèn enpòtan yo epi devlope, ak aplike yon pwogram ki pou ankouraje bon pratik ijyèn, ki pral asire pi bon itilizasyon enstalasyon yo ak yon pi gwo konsekans sou sante piblik. Mobilizasyon kominote yo espesyalman enpòtan pandan katastwòf paske objektif la fèt pou sou ankourajman moun pou yo pran aksyon pou pwoteje sante yo ak fè bon itilizasyon enstalasyon ak sèvis ki founi yo, olye distribisyon mesaj. Fòk li souliyen pwomosyon ijyèn pa janm pou l yon ranplasman bon dlo an rezèv ak sanitasyon, ki yomenm prensipal pou yon bon ijyèn.

Pwomosyon ijyèn fè pati tout estanda nan chapit sa a. Li prezante isit la tankou yon estanda ki toupatou ak endikatè apwopriye yo. Yo bay plis endikatè espesifik andedan chak estanda pou dlo an rezèv, eliminasyon matyè fekal, kontwòl vektè, jesyon dechè solid ak drenaj.

Estanda pou pwomosyon ijyèn 1: devlopman ak egzekisyon pwogram

Tout enstalasyon ak resous ki founi yo reflekte frajilite, bezwen ak preferans popilasyon afekte a. Itilizatè yo patisipe nan jesyon ak antretyen enstalasyon pou ijyèn yo, lè li nesèsè.

Endikatè kle (ou dwe li yo ansanm avèk nòt oryantasyon yo)

- Risk ijyèn kle ki enpòtan pou sante piblik yo idantifye (al gade Nòt oryantasyon 1).
- Pwogram yo gen ladan yo yon machaswiv efikas pou tout patisipan yo bay enfòmasyon reprezantatif sou patisipasyon yo, tankou premye konsepsyon enstalasyon yo. (al gade nòt oryantasyon 2, 3 ak 5).
- Tout gwoup andedan yon popilasyon gen aksè ekitab a resous ak enstalasyon ki nesèsè pou kontinye oswa jwenn pratik ijyèn ki ankouraje yo. (al gade nòt oryantasyon 3).
- Mesaj ak aktivite pou pwomosyon ijyèn yo fèt kont konpòtman kle ak move konpreyansyon ak yo adrese a tout gwoup k ap itilize yo. Reprizantan gwoup sa yo ap patisipe nan planifikasyon, fòmasyon, enplantasyon, kontwòl ak evalyasyon (al gade nòt oryantasyon 2, 3 ak 4 epi estanda patisipasyon nan paj 28)
- Itilizatè yo ap pran responsablite pou jesyon ak antretyen enstalasyon yo kòm sadwa, epi diferan gwoup ap kontribiye yon fason ekitab (al gade nòt oryantasyon 5-6).

Nòt oryantasyon

1. **Evalyasyon bezwen yo:** yon evalyasyon nesèsè pou idantifye konpòtman ijyèn kle ki pou korije ak ki pral siksè aktivite pwomosyon an. Risk kle yo pral gen anpil chans santre sou eliminasyon matyè fekal, itilizasyon ak antretyen twalèt yo, nan lave men ak savon oswa yon lòt altènatif, ranmasaj ak estokaj yon fason ki pa sanitè de dlo ak manje ansanm ak preparasyon ki pa ijyenik. Evalyasyon fèt pou gade

Estanda minimòm pou Rezèv dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

resous disponib pou popilasyon an ansanm ak konpòtman, konesans ak pratik lokal yo pou mesaj yo kapab apwopriye ak pratik. Li fèt pou fè atansyon espesyal a bezwen gwoup frajil yo. Si li pa posib pou fè konsiltasyon ak nenpòt gwoup, li fèt pou endike aklè nan rapò evalyasyon an ak korije pi vit sa posib (al gade Estanda sou patisipasyon, paj 28 nan lis evalyasyon nan Dokiman siplemantè 1)

2. **Pataj responsablite:** Dènye responsablite pou pratik ijyèn yo se pou tout manm popilasyon afekte a. Tout gwoup k ap reponn a yon katastwòf dwe travay pou pèmèt pratik ijyèn yo lè yo asire yo konesans ak enstalasyon yo aksesib ak popilasyon an, epi yo dwe kapab demontre yo rive fè l. Yon pati pwosesis sa se mande gwoup frajil nan popilasyon an patisipe nan idantifikasyon pratik ak kondisyon a risk yo epi pran responsablite pou redui risk sa yo. Ou kapab rive la atravè aktivite pou pwomosyon, fòmasyon ak èd pou chanje konpòtman, baze sou aktivite ki akseptab nan kilti a, ak ki pa twò chaje benefisyè yo.
3. **Touche tout sektè nan popilasyon an:** Fasilitatè ki gen aksè epi ki gen konpetans pou travay ak diferan gwoup, fèt pou mennen pwogram pwomosyon ijyèn yo bay tout gwoup nan popilasyon an (pa egzanp, nan sèten kilti, li pa akseptab pou fanm pale ak gason yo pa konnen). Materyèl yo fèt pou jwenn yon jan pou mesaj yo kapab rive jwenn manm popilasyon an ki pa konn li. Materyèl pou patisipe ak metòd ki apwopriye a kilti a, ofri opòtinite itil pou gwoup yo planifye ak kontwole amelyorasyon pwòp ijyèn pa yo. Kòm gid, nan yon senaryo kanpmman fòk ta gen de (2) pwomotè/mobilizatè kominotè pou chak 1.000 manm popilasyon ki vize a. Pou enfòmasyon pou bagay ijyèn, al gade Estanda 2 sou Bagay ki pa pou manje nan paj 232.
4. **Sibljaj risk ak konpòtman ijyèn:** bi pwomosyon ak estrateji kominikasyon ijyèn yo fèt pou defini aklè epi jwenn priyorite. Konpreyasyon w jwenn atravè evalyasyon risk ijyèn yo, devwa ak responsablite diferan gwoup, dwe itilize pou planifye ak bay priyorite pou asistans, konsa move konpreyasyon (pa egzanp, kòman VIH/SIDA transmèt) yo korije epi enfòmasyon k ap sikile ant gwoup imanitè yo ak popilasyon afekte yo, apwopriye ak sible.
5. **Jesyon enstalasyon yo:** lè l posib, se yon bon abitud pou òganize

Dokiman Jiridik Imanitè ak Estanda Minimòm

komite pou dlo/sanitaryon, konpoze ak reprezantan divès gwoup itilizatè yo ak mwaye manm sa yo dwe se fanm. Fonksyon komite sa yo se jere enstalasyon kominotè tankou fontèn dlo (pwèn distribisyon dlo), twalèt piblik epi zòn lavaj (lesiv, beny), fè aktivite pwomosyon ijyèn epitou sa pral ajè kòm machaswiv pou asire reprezantasyon ak fè pwomosyon kontinyasyon.

- 6. Twòp travay:** li enpòtan pou asire okenn gwoup pa gen twòp responsablite pou aktivite pwomosyon ijyèn oswa jesyon enstalasyon yo epi chak gwoup dwe jwenn benefis ak enfliyans ekita (tankou fòmasyon). Tout gwoup, fanm oswa gason, pa gen menm bezwen ak enterè ak li fèt pou rekonèt patisipasyon fanm pa dwe anpeche gason, oswa lòt gwoup nan popilasyon an, pou yo pran responsablite.

2 Dlo an rezèv

Dlo enpòtan pou lavi, sante ak diyite imèn. Nan sitiyasyon kriz, kapab manke kantite dlo disponib pou bezwen debaz yo, epi nan ka sa yo, founi yon kantite dlo potab ase pou siviv trè-trè enpòtan. Anpil fwa, pi gwo pwoblèm sante yo rive pa move ijyèn ki se lakòz mank dlo ak konsomasyon dlo kontamine.

Estanda dlo an rezèv 1: aksè dlo ak kantite

Tout moun gen aksè sekirize ak ekitab pou yon kantite ase dlo pou bwè, fè manje ak ijyèn pèsònèl ak domestik. Fontèn piblik yo pa twò lwen pou pèmèt fanmi yo sèvi ak minimòm kantite dlo nesèsè a.

Endikatè kle (ou dwe li yo ansanm avèk nòt oryantasyon yo)

- Mwayèn kantite dlo pou bwè, fè manje ak ijyèn pèsònèl pou yon fanmi, se omwen 15 lit pa moun pa jou (al gade nòt oryantasyon 1-8).
- Distans maksimòm pou yon fanmi rive nan fontèn pi pre a se 500 mètr (al gade nòt oryantasyon 1, 2, 5 ak 8).
- Tan pou fè liy nan fontèn dlo pa fèt pou depase 15 minit (al gade nòt oryantasyon 7).
- Li pa pran plis pase 3 minit pou plen yon bidon 20 lit (al gade Nòt oryantasyon 7-8).
- Sous ak sistèm dlo fèt pou antreteni yon jan pou kantite dlo apwopriye a disponib toutan oswa sou yon baz regilye (al gade nòt oryantasyon 2 ak 8).

Nòt oryantasyon

- 1. Bezwen:** kantite dlo nesèsè pou itilizasyon domestik kapab chanje selon klima, enstalasyon sanitè disponib, abitud nòmal moun, relijyon, ak pratik kiltirèl yo, jan yo kwit manje, rad yo mete, elatriye. Konsomasyon dlo an jeneral ogmante lè sous dlo a pi pre abitasyon yo.

Tablo senplifye pou bezwen debaz konsènan dlo ki nesèsè pou siviv		
Bezwen nesèsè pou siviv: dlo (bwè ak manje)	2.5-3 lit pa jou	Depannde: klima ak konstitisyon kò w
Pratik ijyèn debaz	2-6 lit pa jou	Depannde: pratik sosyal ak kiltirèl
Istansil debaz pou fè manje	3-6 lit pa jou	Depannde: kalite manje, pratik sosyal ak kiltirèl
Bezwen debaz total pou dlo	7.5-15 lit pa jou	

Wè Dokiman siplemantè 2 pou direktiv sou kantite dlo minimum ki nesèsè pou enstitisyon ak lòt itilizasyon.

- 2. Seleksyon sous dlo:** faktè ki pou pran an konsiderasyon yo se disponiblite ak andirans yon kantite ase dlo; si tretman pou dlo nesèsè epi, si wi, Èske l kapab reyalize; konbyen tan disponib, teknoloji ak fon nesèsè pou devlope yon sous; distans sous la ak popilasyon afekte a; epi Èske gen nenpòt faktè sosyal, politik oswa legal konsènan sous la. An jeneral, sous dlo natirèl atè yo pi bon paske yo bezwen mwens tretman, sitou sous ki koule pa gravite yo, ki pa bezwen ponpe. Katastwòf yo mande souvan yon melanj apwòch ak sous nan premye etap yo. Tout sous fèt pou kontwole regilyèman pou evite twòp ekspwatasyon.
- 3. Mezi:** Ou pap gen yon endikasyon kòrèk de konsomasyon yon moun lè ou sèlman mezire volim dlo ki ponpe nan sistèm nan oswa konbyen

Estanda minimòm pou Rezèv dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

tan yon ponp-a-bra t ap fonksyone. Sondaj famiyal, obsèvasyon ak gwoup diskisyon kominotè se metòd pi efikas pou ranmase done sou itilizasyon ak konsomasyon dlo.

4. **Kalite ak kantite:** nan anpil sitiyasyon ijans, transmisyon maladi anrapò ak dlo, se otan akòz de mankman dlo pou ijyèn pèsònèl ak domestik de dlo an rezèv ki kontamine. Jiskaske Estanda minimòm yo pou alafwa, kantite ak kalite yo atenn, priyorite fèt pou bay pou aksè ekita a yon kantite kòm sadwa dlo menmsi li yon kalite entèmedyè, pase pou w founi yon kantite pa ase dlo ki ranpli estanda kalite minimòm yo. Fòk nou pran an konsiderasyon moun k ap viv ak VIH/SIDA yo bezwen plis dlo pou bwè ak ijyèn pèsònèl yo. Fòk yon atansyon patikilye bay pou asire bezwen dlo pou bèt ak plantasyon yo ranpli, espesyalman nan sitiyasyon sechrès kote lavi ak mwayen siviv yo depann sou sa. (al wè Dokiman siplemantè 2).
5. **Kouvèti:** premye priyorite nan premye faz yon repons se ranpli bezwen ijan pou siviv tout popilasyon afekte a. Moun afekte nan yon ijans gen yon ogmantasyon enpòtan de frajilite yo pou maladi, ou fèt pou jwenn endikatè yo menmsi yo pi wo nòmal pou popilasyon afekte a oswa popilasyon k ap resewva a. Nan sitiyasyon sa yo, li rekòmande pou leve nivo dlo ak enstalasyon sanitè yo pou popilasyon k ap resewva a tou, pou evite ostilite.
5. **Kantite maksimòm moun pou yon sous dlo:** kantite moun pou yon sous dlo depann de debi ak disponiblite dlo nan chak sous. Pa egzanp, tiyo souvan fonksyone pandan yon sèten tan ak ponp ak pui pa kapab bay dlo kontini si yo gen yon to rechaj ki ba. Direktiv apeprè yo (pou lè dlo a disponib toutan) se:

250 moun pa tiyo	baze sou 7,5 lit/minit k ap koule
500 moun pa ponp-a-bra	baze sou 16,6 l/m
400 moun pa itilizasyon yon moun nan pui ouvè	baze sou 12,5 l/m.

Direktiv sa yo sipoze fontèn dlo a aksesib pandan apeprè 8è tan pa jou sèlman; si gen plis tan pase sa, moun kapab ranmase plis pase 15 lit pa jou minimòm ki nesèsè a. Bi sa yo fèt pou itilize ak prekosyon, paske rive

jwenn yo pa garanti yon minimòm kantite dlo oswa gen aksè ekitab.

- 7. Tan ap fè nan liy:** anpil tan pase nan fè liy se yon endikasyon pa gen ase dlo disponib (oswa pa gen ase fontèn oswa fontèn yo pa gen ase dlo). Rezilta negatif posib nan twòp tan pase nan fè liy se: 1) kantite dlo pa moun diminye; 2) plis konsomasyon nan sous dlo ki pa pwoteje; 3) mwens tan pou moun k ap ranmase dlo yo pou yo okipe lòt bezwen enpòtan.
- 8. Aksè ak egalite:** menmsi kantite dlo disponib la ase pou bezwen minimum yo, plis mezi dwe pran pou asire aksè a ekitab pou tout gwoup yo. Fontèn dlo fèt pou plase nan zòn ki aksesib pou tout moun kèlkeswa pa egzanp sèks oswa ras. Kèk ponp-a-bra ak veso pou pote dlo kapab bezwen devlope oswa adapte pou sèvis moun k ap viv ak VIH/SIDA, moun aje, andikape ak timoun. Nan sitiyasyon lavil, li k ap nesese pou founi dlo nan bilding endividyèl pou asire twalèt yo kontinye fonksyone. Nan sitiyasyon kote dlo a sou rasyonman oswa kote yo ponpe dlo alè fiks, li fèt pou l planifye an konsiltasyon ak itilizatè yo. Lè ki fikse yo fèt pou bon ak an sekirite pou fanm ak lòt moun ki responsab pou ranmase dlo, epi tout itilizatè yo dwe byen enfòme de kilè, kibò dlo a disponib.

Estanda dlo an rezèv 2: kalite dlo

Dlo a gen bon gou, ak li gen ase bon kalite pou l kapab bwè ak sèvi pou ijyèn pèsònèl ak domestik san l pa gen twò gwo risk pou sante.

Endikatè kle (ou dwe li yo ansanm avèk nòt oryantasyon yo)

- Yon sondaj sanitè endike yon risk pa kontaminasyon ak matyè fekal (al gade nòt oryantasyon 1).
- Pa gen “coliform” matyè fekal pa 100ml nan pwèn livrezon an (al gade nòt oryantasyon 2).
- Moun ap bwè dlo nan yon sous trete oswa pwoteje olye de nenpòt dlo fasil pou jwenn (al gade nòt oryantasyon 3).
- Mezi ap pran pou diminye kontaminasyon apre livrezon (al gade nòt oryantasyon 4).

Estanda minimòm pou Rezè v dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

- Pou dlo an rezè v, nan tiyo, oswa pou tout dlo an rezè v lè gen risk oswa prezans epidemi dyare, dlo a trete ak yon dezenfektan pou yon rezidi klorin de 0,5mg pa lit ki rete nan tiyo a ak kantite labou a pi ba pase 5 NTU (al gade nòt oryantasyon 5, 7 ak 8).
- Okenn efè negatif pou sante pa detekte akòz itilizasyon pandan yon ti tan de dlo kontamine ak pwodui chimik (avèk tou rès tretman chimik) oswa sous radyolojik, epi evalyasyon montre pa gen gwo chans pou yon rezilta konsa rive (al gade nòt oryantasyon 6).

Nòt oryantasyon

1. **Yon sondaj sanitè** se yon evalyasyon kondisyon ak pratik ki bay risk sante piblik. Evalyasyon an dwe kouvri rezon posib pou kontaminasyon dlo nan tèt sous, nan transpò ak nan kay, ansanm ak pratik twalèt, drenaj epi jesyon dechè solid. Fè plan kominote a se yon fason efikas pou idantifye kote risk sante piblik yo ye, ak lè sa a, fè kominote a patisipe nan chèche fason pou redui risk sa yo. Remake menmsi matyè fekal bèt pa danjere menm jan ak matyè fekal moun, li kapab gen ladan “cryptosporidium”, “giardia”, “salmonella”, “campylobacter”, “caliciviris” ak kèk lòt kòz dyare kay moun, kidonk yo prezante yon ase gwo risk pou sante.
2. **Kalite dlo mikwobyolojik:** bakteri “coliform” fekal (>99% de yo se ‘E. coli’) se yon endikasyon de nivo kontaminasyon dechè imen/animal nan dlo ak posiblite prezans jèm maladi danjere. Si gen kolifòm fekal ki prezan nan dlo a, fòk yo ta trete dlo a. Men, nan premye faz yon katastwòf, kantite pi enpòtan pase kalite (wè Estanda dlo an rezè v 1, Nòt oryantasyon 4)
3. **Pwomosyon ak pwoteksyon sous:** senpleman founi sous pwoteje oswa dlo trete pa pral gen gwo enpak sòf si moun yo konprann ki benefis pou sante dlo sa a genyen epi sèvi avèl. Moun kapab pito sèvi ak sous pa pwoteje, pa egzanp rivyè, lak, ak pui pa pwoteje, pou rezon tankou gou, pozisyon ak konvans sosyal. Nan ka sa yo, teknisyen, pwomotè ijyèn yo ak mobilizatè kominotè yo dwe konprann rezon preferans sa yo pou yo ka pran yo an konsiderasyon ak enkli yo nan mesaj pwomosyon ak diskisyon yo.
4. **Kontaminasyon apre livrezon:** dlo ki potab nan pwen livrezon an

kapab kanmèm re-kontaminen pandan ranmasaj, estokaj ak tiraj epi prezante yon risk enpòtan pou sante. Mezi kapab pran pou diminye risk sa yo tankou amelyore pratik pou ranmasaj ak estokaj yo, distribisyon veso pwòp ak apwopriye pou ranmasaj ak estokaj dlo (wè Estanda sou rezèv dlo 3), tretman ak dezenfektan, oswa tretman nan pwen itilizasyon an. Dlo a fèt pou kontwole regilyèman nan pwen itilizasyon an pou swiv kantite kontaminasyon nan apre-livrezon an.

5. **Dezenfekte dlo:** dlo fèt pou trete avèk yon dezenfektan tankou klorin si li gen yon gwo risk kontaminasyon nan sous li oswa nan apre livrezon. Risk yo pral detèmine selon kondisyon nan kominote a, tankou gwosè popilasyon an, aranjman pou eliminasyon matyè fekal, pratik ijyèn ak prezans maladi dyare. Evalyasyon risk yo dwe enkli done sou faktè kalite kominotè yo tankou jan yon kominote wè gou ak sa k akseptab (al gade nòt oryantasyon 6). Dlo an rezèv pou tiyo pou nenpòt gwo popilasyon oswa konsantre, dwe trete ak dezenfektan epi, nan ka yon menas oswa prezans yon epidemi dyare, tout dlo potab an rezèv fèt pou dezenfekte, swa anvan distribisyon oswa lakay. Pou yon dlo byen dezenfekte, kantite labou ladan la fèt pou pi ba pase 5 NTU.
6. **Kontaminasyon Chimik ak radyolojik:** kote gen dosye idwo-jeolojik oswa konesans aktivite endistriyèl ak militè ki sipoze dlo an rezèv yo kapab gen risk chimik oswa radyolojik ladan yo, risk sa yo fèt pou evalye rapidman pa yon analiz chimik. Yo fèt pou pran yon desizyon ki balanse risk sante piblik pandan yon ti tan kont benefis yo. Yon desizyon pou posiblerman sèvi ak yon dlo an rezèv kontamine pou pi lontan dwe fèt sou yon baz evalyasyon pi an pwofondè pa pwofesyonèl epi analize patisipasyon sou sante yo.
7. **Gou:** menmsi gou limenm pa yon pwoblèm dirèk sante (pa egzanj, dlo lejèman sale), si dlo potab rezèv la pa gen bon gou, itilzatè yo kapab bwè dlo nan sous pa pwòp ak mete sante yo andanje. Sa kapab fèt tou lè w ap founi dlo ki gen klorin, nan ka sa yo, aktivite pwomosyon nesèsè pou asire se sèlman bon dlo yo ki itilize.
8. **Kalite dlo pou ant sante:** tout dlo pou lopital, ant sante ak kantin fèt pou trete ak klorin oswa yon lòt dezenfektan. Nan sitiyasyon kote dlo a kapab rasyonnen akòz mank rezèv, kantite estokaj pou dlo fèt pou disponib nan sant yo pou asire yon kantite kontini nivo nòmal pou itilizasyon (al wè Dokiman siplemantè 2).

Estanda dlo an rezèv 3: byen ak enstalasyon pou itilizasyon dlo

Moun gen enstalasyon kòm sadwa ak rezèv pou ranmase, estoke ak sèvi ak kantite ase dlo pou bwè, fè manje ak ijyèn pèsònèl, epi asire dlo pou bwè a ap rete potab jistan li konsome.

Endikatè kle (ou dwe li yo ansanm avèk nòt oryantasyon yo)

- Chak kay gen omwen de (2) bidon pou ranmase dlo de 10-20 lit chak, plis ase dlo pwòp estoke pou asire toujou gen dlo nan kay la (al wè Dokiman siplemantè 1).
- Bidon pou ranmase oswa estoke dlo gen ti kòl ak/ oswa kouvèti, oswa lòt mwayen pou byen estoke, tire, manipile epi itilizasyon an kapab demontre (al gade nòt oryantasyon 1).
- Gen omwen 250g savon disponib pa moun pa mwa pou ijyèn pèsònèl.
- Kote li nesèsè pou gen beny kominal, gen kantite douch disponib, separe ant gason ak fanm, ak itilizasyon an apwopriye ak ekitab (al gade nòt oryantasyon 2).
- Kote li nesèsè pou gen enstalasyon lesiv kominal, gen omwen yon basen pou 100 moun, epi zòn pou lesiv prive disponib pou fanm pou lave ak seche lenj pèsònèl ak sanitè yo.
- Patisipasyon gwoup frajil yo trè ankouraje nan anplasman ak konstriksyon enstalasyon beny yo epi/oswa pwodiksyon ak distribisyon savon, epi/oswa pwomosyon ak itilizasyon lòt altènativ (al gade nòt oryantasyon 2).

Nòt oryantasyon

1. **Ranmasaj ak estokaj dlo:** moun bezwen resipyan pou ranmase dlo, pou kenbe l ak itilize l pou lave, fè manje, benyen. Resipyan sa a dwe pwòp, ijyenik epi fasil pou pote epi pou l apwopriye pou bezwen lokal

Dokiman Jiridik Imanitè ak Estanda Minimòm

ak abitud yo, nan gwosè, fòm ak konsepsyon. Timoun, moun andikape, moun aje ak moun ki gen VIH/SIDA kapab bezwen vesò pi piti oswa ak fòm espesyal, pou pote dlo. Kapasite pou kantite estokaj la depann de grandè fanmi an ak de kontinwite disponiblite dlo a, pa egzanp, apeprè 4 lit pa moun ta apwopriye nan sitiasyon kote gen dlo toulejou. Pwomosyon ak kontwòl ranmasaj, estokaj ak tiraj dlo founi yon opòtinite pou diskite kesyon kontaminasyon dlo ak gwoup frajil yo, espesyalman fanm ak timoun.

- 2. Enstalasyon kominal pou lesiv ak douch:** moun kapab bezwen yon espas kote pou yo benyen an prive ak diyite. Si li pa posib nan nivo fanmi an, enstalasyon santral kapab nesèsè. Kote savon pa disponib oswa pa sèvi an kominote, lòt altènativ kapab sèvi tankou sann dife, sab pwòp, poud elevasyon oswa divès plant ki bon pou lave e/oswa foubi. Lesiv rad se yon aktivite enpòtan pou ijyèn, espesyalman pou timoun, epi istansil kizin ak pou manje fèt pou lave tou. Kantite enstalasyon yo, lokasyon, konsepsyon, sekirite, jan yo apwopriye ak fasil dwe deside nan konsiltasyon ak itilizatè yo, espesyalman fanm, jèn-fi epi moun andikape. Anplasman enstalasyon yo nan yon kote ki santral, aksesib, byen klere kapab asire sekirite itilizatè yo.

3 Eliminasyon matyè fekal

Premye baryè pou maladi anrapò ak matyè fekal se eliminasyon kòrèk de matyè yo, k ap ede diminye transmisyon atravè sous dirèk oswa endirèk. Eliminasyon kòrèk matyè yo se yon priyorite majè, ak nan pifò sityasyon katastwòf fèt pou fèt ak otan vitès posib tankou atik pou dlo potab an rezèv la. Pwovizyon enstalasyon apwopriye pou ale nan twalèt se youn pami repons ijans enpòtan pou diyite, sekirite, sante ak byennèt moun.

Estanda eliminasyon matyè fekal 1: kantite twalèt ak aksè yo

Moun gen kantite twalèt kòm sadwa, ki ase pre kote y ap viv la, pou pèmèt yo aksè rapid, sekirize ak gen aksè akseptab toutan lajounen kou lannwit.

PI/
Dlo San

Endikatè kle (ou dwe li yo ansanm avèk nòt oryantasyon yo)

- Yon maksimòm 20 moun ap sèvi pa twalèt (al gade nòt oryantasyon 1-4).
- Itilizasyon twalèt yo òganize pa fanmi epi/oswa separe pa sèks (al gade nòt oryantasyon 3-5).
- Twalèt separe pou fanm ak gason disponib nan andwa piblik yo (makèt, sant distribisyon, sant sante, elatriye) (al gade nòt oryantasyon 3).
- Twalèt pataje oswa piblik netwaye ak antreteni yon fason pou yo sèvi pou tout itilizatè yo sipoze yo (al gade nòt oryantasyon 3-5).
- Twalèt yo pa pi lwen pase 50m de abitasyon yo (al gade nòt oryantasyon 5).
- Twalèt yo itilize de fason ijyenik epi matyè timoun elimine

rapidman yon fason ijyenik (al gade nòt oryantasyon 6).

Nòt oryantasyon

1. **Eliminasyon sekirize matyè fekal:** bi pwogram eliminasyon sekirize matyè fekal la se pou asire anviwònman an pa kontamine pa matyè moun. Plis gwoup nan popilasyon afekte nan katastwòf yo konsène a, plis chans pwogram la gen pou l reyisi. Nan sitiyasyon kote popilasyon an pa gen tradisyon sèvi ak twalèt, li kapab nesèsè pou mennen yon kanpay edikasyon/pwomosyon pou ankouraje itilizasyon yo epi kreye yon demann pou plis konstriksyon twalèt. Katastwòf nan zòn iben kote sistèm egou yo andomaje men bezwen solisyon tankou izole pati sistèm la ki mache toujou (epi re-oryante tiyo yo), fè enstalasyon twalèt pòtab epi sèvi ak tank septik epi tank kontenè ki kapab vide regilyèman.
2. **Zòn pou al twalèt:** nan premye faz yon katastwòf, anvan nenpòt twalèt kapab konstwi, li kapab nesèsè pou make yon zòn pou sèvi kòm yon teren twalèt oswa tranche latrin. Sa pral mache sèlman si sit la jere ak antreteni kòrèkteman.
3. **Twalèt piblik:** nan kèk debi sitiyasyon katastwòf ak nan andwa piblik kote li nesèsè pou konstwi twalèt pou itilizasyon jeneral, li trè enpòtan pou tabli sistèm pou netwayaj kòrèk regilye ak antreteni enstalasyon sa yo. Done san diskriminasyon sou popilasyon an dwe sèvi pou planifye kantite kabin pou fanm parapò ak gason (apeprè 3: 1). Kote l posib, piswa kapab sèvi pou gason (wè Dokiman sipleman 3).
4. **Twalèt kominotè:** pou popilasyon ki deplase kote pa gen twalèt ki egziste, li pa toujou posib pou founi touswit yon twalèt pou 20 moun. Nan ka sa yo, ou kapab itilize chif 50 moun pa twalèt epi diminye l a 20 pi bonè posib, epi chanje aranjman pataj la poutèt sa. Nenpòt twalèt kominotè dwe gen yon sistèm anplas, devlope ansanm ak kominote a, pou asire l antreteni ak netwaye. Nan sèten sikonstans, espas limite fè l pa posib pou rive nan chif sa a. Nan ka sa a, pandan w ap pouse pou yo mete plis espas disponib, fòk nou sonje premye bi a se pou antreteni yon anviwònman ki pa gen matyè fekal.
5. **Enstalasyon pataje:** kote yon twalèt separe ant 4 ou 5 fanmi li

Estanda minimòm pou Rezèv dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

anjeneral pi byen kenbe, pi pwòp kidonk ki byen itilize lè fanmi yo te konsilte pou lokasyon ak devlopman li ak gen responsablite ak resous pou netwaye ak antreteni li. Li trè enpòtan pou òganize aksè pou enstalasyon sa a lè w ap travay ak moun ki sipoze sèvi ak twalèt la pou deside kimoun k ap gen aksè ak kijan li pral netwaye ak antreteni. Efò dwe fèt pou founi moun ki gen VIH/SIDA yo pou yo jwenn aksè a yon twalèt kòm yo souvan gen dyare kwonik epi yo pa gen twòp mobilite.

- 6. Matyè fekal timoun:** ou fèt pou fè atansyon espesyalman nan eliminasyon matyè timoun, ki nòmalman pi danjere pase pa adilt yo, kòm nivo enfeksyon anrapò ak matyè fekal souvan pi wo pami timoun yo epi timoun manke anti-kò. Paran oswa gadyen yo fèt pou patisipe, epi enstalasyon dwe devlope pou pran timoun an konsiderasyon. Li kapab nesèsè pou founi bay paran oswa gadyen yo enfòmasyon sou eliminasyon kòrèk matyè bebe ak lesiv kouchèt.

Estanda eliminasyon matyè fekal 2: konsepsyon, konstriksyon ak itilizasyon twalèt

Yo dwe mete twalèt yo nan pozisyon, planifye, konstwi, ak antreteni yon fason pou yo konfòtab, ijyenik ak ansekirite.

Endikatè kle (ou dwe li yo ansanm avèk nòt oryantasyon yo)

- Itilizatè yo (sitou fanm) te konsilte ak dakò ak pozisyon ak devlopman twalèt (al gade nòt oryantasyon 1-3).
- Yo dwe planifye, konstwi, ak mete twalèt yo nan pozisyon pou yo gen kalite pi ba yo:
 - yo devlope yon fason pou yo kapab itilize pa tout seksyon popilasyon yo, avèk tou timoun, moun aje, fanm ansent epi moun andikape fizik ak mantal (al gade nòt oryantasyon 1);
 - yo plase yon fason pou diminye menas pou itilizatè yo, sitou fanm ak tifi, tout lajounen ak tout lannwit (al gade nòt oryantasyon 2);
 - yo ase fasil pou netwaye, epi envite itilizasyon ki pa prezante risk

sante;

- yo prive menm jan itilizatè yo abitye;
- yo pèmèt eliminasyon pwoteksyon sanitè fanm, oswa yo pèmèt fanm jwen yon jan prive pou lave ak seche twal pwoteksyon sanitè yo (al gade nòt oryantasyon 4);
- yo diminye mouch ak moustik (al gade nòt oryantasyon 7).
- Twou twalèt konstwi pou itilize dlo pou flòch e/oswa kouvèti ijyenik, gen yon rezèv dlo kòm sadwa ak regilye (al gade nòt oryantasyon 1 ak 3).
- Twou latrin ak pi absòban (pifò tè) plase omwen a 30m de sous dlo atè epi fon nenpòt latrin omwen a 1,5m pi wo pase tèt dlo a. Drenaj oswa sipli nenpòt sistèm twalèt pa fèt pou koule nan direksyon sous oswa pui (al gade nòt oryantasyon 5).
- Moun lave men yo apre yo sòt twalèt ak anvan yo manje ak prepare manje (al gade nòt oryantasyon 6).
- Yo founi bay moun zouti ak materyèl pou konstwi, antreteni ak netwaye pwòp twalèt pa yo si l apwopriye (al gade nòt oryantasyon 7).

Nòt oryantasyon

- 1. Enstalasyon akseptab:** bi pwogram eliminasyon kòrèk matyè fekal yo baze sou yon konpreyansyon de divès bezwen moun genyen ansanm ak patisipasyon itilizatè yo. Li kapab pa posib pou fè tout twalèt akseptab pa tout gwoup yo ak twalèt espesyal kapab nesèsè pou konstwi pou timoun, moun aje ak moun andikape, pa egzanp vaz oswa twalèt ak syèj pi ba oswa mete ba-sipò. Kalite twalèt ki konstwi yo dwe depann de abitud ak preferans kiltirèl moun ki sipoze itilize yo, enfrastrikti ki deja souplas, disponiblite rapid dlo (pou flòch ak kouvèti dlo), kondisyon teren ak disponiblite materyo pou konstriksyon yo.
- 2. Enstalasyon sekirite:** anplasman twalèt ki pa apwopriye kapab fè fanm ak tifi pi frajil pou atak, sitou pandan lannwit, ak yo dwe jwenn jan pou asire fanm santi yo sekirize lè y ap itilize twalèt yo. Kote l posib,

Estanda minimòm pou Rezèv dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

twalèt kominotè yo dwe gen limyè oswa distribye flach bay fanmi yo. Yo ta dwe mande kominote a sa li panse nan tout sa ki gen pou wè ak fason pou amelyore sekirite itilizatè yo.

3. **Netwayaj dèyè:** dlo fèt pou founi pou moun ki sèvi avè l. Pou lòt moun, li kapab nesèsè pou founi papyè twalèt oswa lòt materyèl pou netwaye dèyè. Itilizatè yo fèt pou konsilte pou ki materyèl ki pi apwopriye sou plan kiltirèl avèk eliminasyon kòrèk yo.
4. **Règ:** fanm ak jèn fi ki gen règ yo dwe jwenn aksè pou materyèl apwopriye pou absòbe san règ yo ak pou elimine yo kòrèkteman. Nou fèt pou konsilte fanm sou kisa ki apwopriye sou plan kiltirèl (wè estanda bagay pa-pou-manje 2 nan paj 232).
5. **Distans ant yon sistèm twalèt ak yon sous dlo:** distans ki bay pi wo yo kapab ogmante pou wòch ki gen fant ak tif, oswa diminye pou tè fen. Nan katastwòf, polisyon dlo sous kapab pa yon enkyetid imedyat si sous la pa itilize. Nan inondasyon oswa anviwònman kote nivo dlo a wo, li kapab nesèsè pou konstwi twalèt elve oswa tank septik pou kenbe matyè yo ak anpeche yo kontamine anviwònman an.
6. **Lave men:** Nou pa kapab twò evalye enpòtans lave men apre twalèt ak anvan manje ak prepare manje, pou anpeche maladi gaye. Itilizatè yo dwe gen resous pou lave men yo apre yo fin al nan twalèt, ak savon oswa lòt altènatif (tankou sann dife), ak dwe ankouraje pou fè l. Dwe gen yon sous dlo konstan bò twalèt la pou sa.
7. **Twalèt ijyenik:** si twalèt yo pa kenbe pwòp yo kapab tounen yon sant pou transmisyon maladi epi moun kapab pito pa sèvi avèk yo. Yo gen plis chans pou yo ret pwòp si itilizatè yo gen yon sans pwopriyetè. Sa fèt pou ankouraje pa aktivite pwomosyon, mete twalèt pa twò lwen kote moun dòmi epi fè itilizatè yo patisipe nan desizyon sou konsepsyon ak konstriksyon yo, règleman sou operasyon kòrèk, antretyen, kontwòl ak itilizasyon. Mouch ak moustik pa ankouraje lè twalèt yo kenbe pwòp, gen kouvèti dlo, latrin Twou Vantile Amelyore (VIP), oswa itilizasyon kòrèk yon kouvèti sou yon twou pou akoupi atè.

4 Kontwòl vektè

Yon vektè se yon ajan ki pote maladi epi, maladi vektè sa yo se yon kòz enpòtan de maladi ak lanmò nan anpil sitiasyon katastwòf. Moustik se vektè ki responsab pou transmisyon malarya, ki se youn nan premye kòz maladi ak mòtalite. Moustik transmèt tou lòt maladi tankou lafyèv jòn ak lafyèv deng-emorajik. Mouch ibrid oswa ki pa-mòde, tankou mouch kay, mouch vyann, jwe yon wòl enpòtan nan transmisyon maladi dyare. Mouch ki mòde, pinèz ak pis yo se yon nwizans ak nan sèten ka yo transmèt gwo maladi tankou « tifis » ak lapès. Tik pote lafyèv alevini epi pou (sou kò moun) pote « tifis » ak lafyèv alevini. Rat ak sourit kapab pote maladi tankou ileptospiwozi ; ak yon espès rat espesifik nan se ki responsab pou transmisyon lafyèv « lassa » . Sa yo rat ak sourit yo kapab pote lòt vektè ; pa egzanp, pis ki bay lapès ak maladi tankou « tifis ».

Maladi ki vini pa vektè kapab kontwole atravè yon varyete inisyativ, avèk tou seleksyon yon sit apwopriye ak bayabri, bon dlo an rezèv, eliminasyon matyè fekal, jesyon dechè solid epi drenaj, founiti sèvis sante (avèk tou mobilizasyon kominotè ak pwomosyon sante), itilizasyon kontwòl chimik, pwoteksyon moun ak fanmi epi pwoteksyon efikas manje estoke. Menmsi maladi ki vini pa vektè souvan konplèks, epi bay repons a pwoblèm sa yo kapab mande atansyon espesyalis, gen anpil bagay ki kapab fèt pou ede evite maladi sa yo gaye, avèk de mezi senp ak efikas, yon fwa maladi a, vektè li a, epi relasyon yo ak popilasyon an byen idantifye.

Estanda kontwòl vektè 1: pwoteksyon moun ak fanmi

Moun afekte nan katastwòf gen konesans ak mwayen pou pwoteje tèt yo kont maladi ak nwizans vektè yo ki reprezante yon risk enpòtan pou sante oswa byennèt.

Endikatè kle (ou dwe li yo ansanm avèk nòt oryantasyon yo)

- Tout popilasyon ki a risk maladi pote pa vektè yo konprann kijan transmisyon an fèt avèk metòd posib prevansyon yo (al gade nòt oryantasyon 1-5).
- Tout popilasyon gen aksè aabri ki pa gen oswa pa ankouraje ogmantasyon popilasyon vektè yo epi yo pwoteje pa mezi apwopriye pou kontwole vektè yo.
- Moun evite ekspozè kò yo a moustik pandan lè kote yo plis mòde yo, pa itilizasyon tout kalite mezi disponib ki pa danjere. Atansyon espesyal pote pou pwoteksyon gwoup a risk wo yo tankou fanm ansent ak manman k ap bay tete, ti bebe, moun aje ak moun malad (al gade nòt oryantasyon 3).
- Moun ki gen moustikè byen trete sèvi avèk yo yon fason ki efikas (al gade nòt oryantasyon 3).
- Kontwòl pou(sou kò moun) mennen lè gen danje “typhus/oswa lafyèv alevini (al gade nòt oryantasyon 4).
- Dra ak rad yo ayere ak lave regilyèman (al gade nòt oryantasyon 4).
- Manje yo pwoteje toutan kont kontaminasyon pa vektè tankou mouch, ensèk ak wonjè.

Nòt oryantasyon

1. **Defini risk maladi pote pa vektè:** desizyon sou entèvensyon kontwòl vektè dwe baze sou evalyasyon risk posib maladi, ansanm ak prèv klinik de yon pwoblèm maladi pa vektè. Faktè ki enfluyans risk sa gen

ladan:

- estati iminitè popilasyon an, avèk tou ekspozisyon nan lefase, estrès alimantè ak lòt estrès. Mouvmman moun (pa egzanp refijye, 'IDP') sòti de zòn non-andemik pou ale nan youn ki andemik se souvan yon kòz epidemi;
- kalite patojèn ak kantite prezans yo kay alafwa, vektè yo ak moun yo;
- espès vektè, konpòtman ak ekoloji;
- kantite vektè (sezon ak andwa kote yo devlope, elatriye);
- ogmantasyon ekspozisyon a vektè: distans, modèl abitasyon, estilabri, pwoteksyon endividyèl ki egziste ak mezi pou evite yo.

2. Endikatè pwogram kontwòl vektè: se kantite maladi vektè yo pote ki se endikatè ki sèvi souvan pou kontwòl enpak aktivite vektè yo (jwenn nan done sou epidemi, done baze nan kominote a epi lòt endikatè, selon repons la) avèk kontaj parazit yo (sèvi ak je dyagnostik oswa mikwoskopi)

3. Mezi pwoteksyon malarya endividyèl: si gen yon risk enpòtan pou malarya, mezi pwoteksyon sistematik ak o-bon-moman yo rekòmande, tankou materyèl ki trete ak ensektisid, pa egzanp tant, rido ak moustikè. Moustikè trete gen avantaj l bay kèk pwoteksyon kont pou, pis, tik, ravèt ak pinèz. Rad ak manch long, espiral, espres pou kay, ak repousan se de lòt metòd pwoteksyon ki kapab sèvi kont moustik. Li nesèsè pou asire w lòt itilizatè yo konprann enpòtans pwoteksyon ak kijan pou sèvi kòrèkteman ak zouti yo, pou mezi pwoteksyon yo, efikas. Kote pa gen anpil resous, yo fèt pou adrese a moun ak gwoup ki plis a risk yo, tankou timoun pi piti pase 5 lane, moun ki pa vaksinen ak fanm ansent.

4. Mezi pwoteksyon endividyèl pou lòt vektè: bon ijyèn pèsònèl ak lesiv regilye rad ak dra se pwoteksyon pi efikas kont pou. Enfestasyon kapab kontwòl pa tretman pèsònèl (poud), lesiv anmas oswa kanpay kont pou epi pwotokòl tretman pou moun deplase ki fèk rive nan kan an. Yon anviwònman lakay ki pwòp, ansanm ak bon eliminasyon dechè epi bon estokaj manje, pral dekouraje rat ak lòt wonjè pou yo pa antre nan kay yo oswaabri yo.

Estanda minimòm pou Rezèv dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

- 5. Maladi ki transmèt nan dlo:** moun fèt pou enfòmè de risk pou sante ak yo pa dwe rantrè nan dlo kote yo konnen gen risk pou pran maladi tankou bilazyòz (chistosomyaz), vè ginen oswa leptospiwoz (ki transmèt lè yon moun ekspoze ak pipi mamifè, espesyalman pipi yon rat: al wè Dokiman siplemantè 4). Ajans kapab bezwen travay ak kominote a pou jwenn lòt sous dlo pou asire dlo pou tout kalite itilizasyon te trete apwopriye.

Estanda kontwòl vektè 2: mezi pwoteksyon fizik, anviwònman ak chimik

Kantite vektè ki pote risk pou sante moun ak transpòtè nuizans ki pote risk kont byennèt moun, yo kenbe yo nan yon nivo akseptab.

Endikatè kle (ou dwe li yo ansanm avèk nòt oryantasyon yo)

- Popilasyon deplase yo enstale nan de zòn ki diminye ekspozisyon yo a moustik (al gade nòt oryantasyon 1).
- Lè sa pratik, andwa kote vektè yo rete ak ap devlope yo modifye (al gade nòt oryantasyon 2-4).
- Nan kanpman kote gen anpil moun, lè gen yon risk oswa deja genyen epidemi dyare, yo mennen kontwòl mouch.
- Gwosè popilasyon moustik la kenbe ase ba pou evite risk gwo nivo transmisyon ak enfeksyon (al gade nòt oryantasyon 4).
- Yo fè dyagnostik bonè pou moun ki gen malarya ak yo bay yo tretman (al gade nòt oryantasyon 5).

Nòt oryantasyon

- 1. Chwa anplasan** enpòtan pou diminye eksplozyon popilasyon an nan risk maladi pote pa vektè; se dwe youn nan faktè kle yo lè n ap konsidere anplasan posib. Pou kontwòl malarya pa egzanp, nenpòt lè yon lòt sous dlo pwòp kapab founi, kanpman yo dwe plase a 1-2km nan van kontrè zòn devlopman moustik yo, tankou marekaj oswa lak,

(wè Estandaabri ak kanpman 1-2 nan paj 211-218).

2. **Kontwòl anviwònman ak chimik vektè yo:** gen yon seri mezi anviwònman debaz ki kapab pran pou diminye opòtinite pou vektè yo devlope. Yo gen ladan eliminasyon kòrèk matyè fekal ni bèt ni moun (wè seksyon eliminasyon kòrèk matyè fekal), eliminasyon kòrèk dechè pou kontwole mouch ak wonjè (wè seksyon Eliminasyon Dechè Solid), ak drenaj dlo ki kanpe pou kontwole moustik (wè seksyon Drenaj). Mezi priyorite anviwònman sa yo pral gen kèk enpak sou kantite popilasyon kèk vektè. Li kapab pa posib pou jwenn ase enpak sou anplasman kote vektè yo ap devlope, manje epi repoze nan mitan kanpman an oswa akote l, menm pandan yon tan long, epi mezi kontwòl chimik lokalize kapab nesesè. Pa egzanp, aspèsyon nan lespas kapab redui kantite mouch adilt ak anpeche yon epidemi dyare, oswa ede diminye chaj maladi a si w itilize l pandan yon epidemi.
3. **Prepare yon repons:** pwogram kontwòl vektè kapab pa gen okenn konsekans sou maladi si yo vize move vektè a, sèvi ak metòd ki pa efikas oswa sibler bon vektè an nan move plas la oswa move moman an. Pwogram kontwòl yo dwe vize an premye twa objektif pi ba yo: 1) pou redui popilasyon vektè yo; 2) redui kontak vektè ak moun; epi 3) diminye andwa kote yo devlope yo. Pwogram ki mal egzekite kapab gen rezilta kontrè. Nou bezwen ak nou dwe chèche etid detaye ak konsèy espè nan òganizasyon sante nasyonal ak entènasyonal, pandan n ap chèche konsèy lokal sou fòm maladi lokal yo, lokasyon devlopman yo, varyasyon nan kantite vektè selon sezon yo avèk konbyen fwa maladi yo parèt, elatriye.
4. **Kontwòl anviwònman moustik:** kontwòl anviwònman an gen pou bi prensipal eliminasyon andwa kote moustik yo devlope. Twa varyete moustik ki responsab pou transmèt maladi se « Culex » (filyaryòz), « Anofèl » (malarya ak filyaryòz) epi « Aedes » (lafyèv jòn ak deng). Moustik ëCulexí grandi nan dlo dòmi ki chaje ak matyè òganik tankou latrin, ë Anophelesí nan sifas dlo ki pa tèlman polye tankou flak dlo, ti sous, ak pi, epi Aedesí nan resipyan dlo tankou boutèy, bokit, kawotchou machin, elatriye. Egzanp kontwòl anviwònman moustik gen ladan bon jan drenaj, latrin k ap fonksyone kòrèkteman, byen kouvri twou twalèt akoupi yo epi kouvri resipyan dlo yo, kenbe pui kouvri

Estanda minimòm pou Rezèv dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

e/oswa trete yo ak ensektisid (pa egzanp pou zòn kote lafyèv deng andemik).

- 5. *Tretman malarya:*** estrateji kontwòl malarya ki vize rediksyon popilasyon moustik yo pa eliminasyon andwa kote yo grandi yo, rediksyon jou moustik yo siviv, avèk abitud mòde moun, fèt pou mennen anmenmtan ak dyagnostik bonè epi tretman ak medikaman anti-malarya efikas. Nou fèt pou òganize ak sipòte kanpay pou ankouraje dyagnostik bonè ak tretman. Nan kontèks yon apwòch entegre, travayè antrene k ap jwenn ka yo epi tretman ak medikaman anti-malarya efikas pral redui pwoblèm malarya a pi byen pase lè se sèvis santral sante yo k ap jwenn ka yo (wè estanda Kontwòl maladi atrapan 5 nan paj 281).

Estanda kontwòl vektè 3: sekirite kontwòl chimik

Mezi kontwòl chimik pou vektè yo fèt yon fason ki asire pwoteksyon kòrèk de anplwaye, moun afekte nan katastwòf yo ak anviwònman an, epi evite kreye rezistans a pwodui ki itilize a.

Endikatè kle (ou dwe li yo ansanm avèk nòt oryantasyon yo)

- Anplwaye yo pwoteje pa fòmasyon, rad pwoteksyon, sèvi nan enstalasyon douch, sipèvizyon ak restriksyon sou kantite lè ki pase nan travay ak pwodui chimik yo.
- Chwa, kalite, transpò ak estokaj de pwodui chimik ki sèvi pou kontwòl vektè, ekipman pou fè aplikasyon ak eliminasyon pwodui a swiv estanda entènasyonal, ak yo okouran de li toutan (al gade nòt oryantasyon 1).
- Yo enfome kominote yo de risk pwodui chimik ki sèvi pou kontwòl vektè a, ak moman aplikasyon yo. Yo pwoteje pandan ak apre aplikasyon pwazon oswa pestisid yo, selon pwosedi aksepte sou plan entènasyonal(al gade nòt oryantasyon 1).

Nòt oryantasyon

- 1. Pwotokòl nasyonal ak entènasyonal:** gen pwotokòl ak estanda entènasyonal klè, pibliye pa OMS ("ganizasyon Mondyal Sante), pou toulède chwa ak aplikasyon pwodui chimik nan kontwòl vektè, ki fèt pou obsève an toutan. Mezi kontwòl pou vektè yo fèt pou adrese de (2) pwoblèm prensipal: efikasite ak sekirite. Si estanda nasyonal parapò a chwa pwodui chimik la pa atenn estanda entènasyonal yo, avèk rezilta ki pa efikas oswa san enpak oswa mete sante a risk, lè sa a òganizasyon yo dwe konsilte epi pouse otorite nasyonal yo pou pèmision pou swiv estanda entènasyonal.

5 Jesyon

Dechè Solid

Si dechè solid òganik pa elimine, kapab gen gwo risk mouch ak rat vin devlope (wè seksyon Kontwòl Vektè) ak polisyon dlo an sifas yo. Dechè solid ki akimile ak pa ranmase ansanm ak debri ki rete apre yon katastwòf natirèl oswa konfli lagè kapab kreye tou yon anviwònman lèd, depriman, k ap dekouraje efò pou amelyore lòt sektè pou anviwònman sante yo. Dechè solid souvan bloke kanal yo ak mennen a pwoblèm sante asosye ak dlo dòmi ak dlo an sifas yo.

Estanda jesyon dechè solid 1: ranmasaj ak eliminasyon

Moun gen yon anviwònman ki pa kontamine pa dechè solid, avèk tou dechè medikal, ak yo gen mwayen pou elimine dechè domestik yo yon fason ki efikas selon kapasite yo.

Endikatè kle (ou dwe li yo ansanm avèk nòt oryantasyon yo)

- Moun nan popilasyon afekte yo patisipe nan preparasyon ak aplikasyon pwogram dechè solid yo.
- Dechè kay yo mete toulejou nan veso pou ranmasaj regilye, boule oswa antere nan twou espesifik pou dechè.
- Tout kay gen aksè a yon gwo veso pou dechè e/oswa yo pa pi lwen pase 100m de yon twou pou dechè kominotè.
- Omwen yon veso 100 lit disponib pou chak 10 fanmi, kote dechè domestik yo pa boule souplas.

- Yo retire dechè yo deyò kanpman an anvan yo tounen yon nuizans oswa yon risk pou sante (al gade nòt oryantasyon 1, 2 ak 6).
- Dechè medikal yo separe ak yo jete nan yon twou separe ki, planifye, konstwi ak opere kòrèkteman, oswa boule nan yon twou trè fon pou sann, nan limit chak enstalasyon sante yo (al gade nòt oryantasyon 3 ak 6).
- Pa gen okenn dechè medikal kontamine oswa danjere (zegwi, vè, pansman, medikaman, elatriye) nan okenn moman nan zòn abitasyon oswa espas piblik yo (al gade nòt oryantasyon 3).
- Gen twou, gwo veso oswa zòn espesifik nan espas piblik yo ki gen barikad ak make aklè, tankou mache ak zòn labatwa, avèk yon sistèm ranmasaj regilye an plas (al gade nòt oryantasyon 4).
- Eliminasyon final dechè solid yo fèt nan yon plas ak yon jan dekwa pou evite kreye pwoblèm anviwònman ak sante pou popilasyon lokal la ak sa k afekte yo (al gade nòt oryantasyon 5-6).

Nòt oryantasyon

1. **Antere dechè:** si pou n antere dechè yo souplas nan twou famiyal oswa kominotè, li fèt pou kouvri omwen chak semen ak yon kouch tè mens pou anpeche vektè vini, tankou mouch ak rat epi pou l pa tounen teren kote yo devlope. Si matyè fekal timoun oswa kouchèt ap jete, yo fèt pou kouvri touswit apre. Anplasman kote yo jete dechè yo dwe klotire kòrèkteman pou anpeche aksidan ak pou timoun ak bèt pa ale ladan yo; nou fèt pou fè atansyon pou fuit pa kontamine sous dlo yo.
2. **Ki kalite ak kantite dechè:** dechè nan kanpman varye anpil nan konpozisyon ak kantite, selon kantite ak kalite aktivite ekonomik yo, kalite manje yo sèvi ak pratik lokal yo pou resikle e/oswa elimine dechè. Yo fèt pou evalye enpak dechè solid gen sou sante moun epi pran aksyon apwopriye si nesèsè. Resiklaj dechè solid yo nan kominote a fèt pou ankouraje, depi li pa prezante risk pou sante. Distribisyon founiti ki bay anpil dechè solid nan anbalaj oswa ki transfòme souplas dwe evite.
3. **Dechè medikal:** move jesyon dechè swen sante ekspozé kominote,

Estanda minimòm pou Rezèv dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

travayè swen sante ak ouvriye dechè yo a enfeksyon, efè toksik ak blesi. Nan yon sitiyasyon katastwòf, kalite dechè ki pi danjere yo se bagay file ak pa-file ki enfektye yo (pansman blesi, twal ki gen san epi matyè òganik tankou plasanta, elatriye). Diferan kalite dechè yo dwe separe depi kòmansman. Dechè ki pa enfektye (papyè, plastik, rèss manje, elatriye) kapab jete kòm dechè solid. Bagay file ki kontamine, espesyalman zegwi ak sereng ki deja sèvi, fèt pou plase nan yon bwat sekirize dirèkteman apre yo fin sèvi. Bwat sekirize ak lòt dechè enfektye yo kapab jete souplas lè w antere yo, boule yo oswa pa lòt metòd an sekirite.

4. **Analiz mache:** pifò dechè mache kapab trete menm jan ak dechè domestik. Dechè labatwa kapab nesosite tretman espesyal ak enstalasyon espesyal pou elimine dechè likid yo fè, epi asire abataj la fèt nan kondisyon ijyèn epi annakò ak lwa lokal yo. Dechè labatwa souvan kapab elimine nan de gwo twou ak yon kouvèti, ki akote labatwa a. San, elatriye ap koule nan yon rigòl kouvri pou yo rive nan twou a (diminye aksè mouch nan twou a). Dlo dwe disponib pou netwayaj.
5. **Depotwa/deblè sanitè kontwòle:** eliminasyon gwo dechè dwe fèt nan yon andwa andeyò, swa nan yon depotwa swa nan deblè sanitè. Metòd sa a depannde si w gen anpil plas epi gwo ekipman mekanik. An prensip dechè ki jete fèt pou kouvri ak tè alafen lajounen an pou evite yo vin fouye fatra a epi vektè vin devlope.
6. **Byennèt anplwaye:** tout anplwaye jesyon dechè solid ki ranmase, charye oswa elimine fatra dwe jwenn rad pwoteksyon, pou pi piti gan ak pou pi bon salopèt, bòt ak mask pwoteksyon. Yo dwe founi yo ak savon ak dlo pou lave men ak figi yo. Anplwaye ki gen kontak ak dechè medikal dwe enfòmè de metòd kòrèk pou estoke, charye ak elimine dechè sa yo avèk risk ki genyen nan move jesyon yo.

6 Drenaj

Dlo an sifas oswa akote kanpman ijans yo kapab sòti de abitasyon ak rès dlo fontèn, twalèt ak egou ki gen fuit, dlo lapli oswa dlo inondasyon. Risk prensipal pou sante anrapò ak dlo sifas se kontaminasyon sous dlo yo ak anviwònman enstalasyon yo, twalèt ak abitasyon domaje, devlopman vektè epi nwaye. Dlo lapli ak dlo inondasyon k ap monte kapab agrave sitiyasyon drenaj nan yon kan epi agrave risk kontaminasyon yo. Yon plan drenaj pou rezoud pwoblèm drenaj dlo lapli ak eliminasyon rès dlo pandan w ap sèvi ak yon dren ti kalib, souplas, ki fèt pou enstale pou diminye risk pou sante popilasyon an. Seksyon sa a anrapò ak pwoblèm ak aktivite drenaj ti kalib. Anjeneral, drenaj gwo kalib detèmine selon seleksyon anplasman ak devlopman (al wè chapit sou Abri, kanpman ak bagay ki pa pou manje, chapit 4 nan paj 203).

Estanda drenaj: konstriksyon drenaj

Moun gen yon anviwònman kote yo diminye risk pou sante ak lòt risk ki poze pa dlo k ap koule ak dlo dòmi, avèk tou dlo lapli, inondasyon, rès dlo domestik ak rès dlo enstalasyon medikal yo.

Endikatè kle (ou dwe li yo ansanm avèk nòt oryantasyon yo)

- Zòn alantou abitasyon ak fontèn dlo yo pa gen dlo dòmi bòkote yo, ak dren pou dlo lapli yo netwaye (al gade nòt oryantasyon 1, 2, 4 ak 5).
- Abri, chemen ak enstalasyon dlo sanitè pa gen dlo k ap erode yo ni yo pa inonde (al gade nòt oryantasyon 2-4).
- Drenaj fontèn yo byen planifye, konstwi ak antreteni. Sa vle di

Estanda minimòm pou Rezèv dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

drenaj pou lesiv ak douch ansanm ak pou pui ak anplasman pou ranmase dlo tou (al gade nòt oryantasyon 2 ak 4).

- Dlo drenaj yo pa polye dlo an sifas oswa dlo sous yo oswa lakòz ewozyon (al gade nòt oryantasyon 5).
- Kantite apwopriye zouti distribye pou fè travay ak antretyen drenaj ti kalib kote li nesèsè (al gade nòt oryantasyon 4).

Nòt oryantasyon

1. **Chwa anplasman ak planifikasyon:** Pi bon jan pou kontwòl pwoblèm drenaj se nan chwa anplasman an avèk òganizasyon kanpman an (wè estanda Abri ak Kanpman 1-4 nan paj 211-224).
2. **Dlo ize:** dlo sal ak dlo ize domestik yo klase kòm dlo egou lè yo melanje ak matyè fekal. Sof si kanpman an plase yon kote ki deja gen yon sistèm egou, dlo ize domestik pa dwe melanje ak dechè imen. Egou pi difisil ak pi chè pou trete dlo ize domestik. Nan fontèn ak zòn lesiv ak beny, kreyasyon ti jaden pou sèvi ak dlo ize sa yo dwe ankouraje. Fòk atansyon espesyal pran pou dlo ize lesiv ak beny yo pa kontamine sous dlo yo.
3. **Eliminasyon dlo drenaj ak matyè fekal:** atansyon espesyal fèt pou pran pou pwoteje twalèt ak egou kont inondasyon pou evite yo pa domaje ak pa gen fuite.
4. **Pwomosyon:** li enpòtan pou popilasyon afekte a patisipe nan founi travay dren ti kalib paske trè souvan yo okouran de kijan dlo drenaj yo koule natirèlman ak kibò kanal yo dwe plase. Epitou, si yo konprann risk fizik ak pou sante ki konsène ak si yo te bay èd nan konstwiksyon sistèm drenaj la, y ap pi fasil antretyen li (wè seksyon Kontwòl Vektè). Ou gen dwa bezwen asistans teknik ak zouti.
5. **Eliminasyon souplas:** kote li posib, ak si kondisyon sòl la favorab, drenaj pou fontèn ak zòn lesiv dwe souplas olye de yon kanal ouvè, ki difisil pou antretyen ak bouche souvan. Teknik senp ak bon mache tankou pui absòban kapab sèvi pou eliminasyon souplas de dlo ize yo. Kote eliminasyon lwen anplasman an se sèl posibilite, kanal pi bon pase dren (gwo tiyo). Yo fèt pou kreye kannal yo pou bay alafwa vitès pou dlo sal

Dokiman Jiridik Imanitè ak Estanda Minimòm

yo koule nan tan sèk epi pote dlo lapli. Kote pant la pifò pase 5%, teknik konstriksyon fèt pou aplike pou anpeche twòp ewozyon. Drenaj rès nenpòt pwosesis tretman dlo dwe kontwole ak anpil atansyon pou moun pa sèvi ak dlo sa a epi pou l pa kontamine dlo sifas ak sous yo.

Dokiman Siplemantè 1

Lis pou evalyasyon bezwen enpòtan nan dlo ak sanitasyon

Lis kesyon sa yo fèt sitou pou evalye bezwen, idantifye resous souplas epi dekri kondisyon lokal. Li pa gen ladan kesyon pou detèmine resous ekstèn ki nesèsè anplis sa ki disponib touswit yo ak sa ki souplas yo.

1 Jeneral

- Konbyen moun ak kote yo ye? Detaye done yo otank posib pa sèks, laj, andikap, elatriye
- Ki mouvman moun ap pi vit fè? Ki faktè sekirite pou moun afekte yo ak repons pou asistans posib?
- Ki menas oswa maladi aktyèl an relasyon ak dlo-sanitasyon? Ki gwosè pwoblèm la ak ki evolisyon li kapab pran?
- Ki moun kle w kapab konsilte oswa kontakte?
- Ki moun ki frajil nan popilasyon an epi pou kisa?
- Èske tout moun gen aksè egal pou enstalasyon ki egziste yo?
- Ki risk espesyal ki genyen pou sekirite fanm ak tifi?
- Ki pratik dlo ak sanitasyon popilasyon an te genyen anvan ijans la?

2 Dlo an rezèv

- Ki sous dlo aktyèl la ak kiyès k ap itilizatè li?
- Ki kantite dlo ki disponib pa moun pa jou?
- Nan ki delè jou/semèn yo jwenn dlo?
- Èske dlo ki disponib nan sous la ase pou yon tan kout ak pi lontan pou bezwen tout gwoup nan popilasyon an?
- Èske kote pou ranmase dlo yo ase pre kote moun yo ap viv ? Èske yo an sekirite?

- Èske dlo an rezèv la sennesòf? Konbyen tan l pral dire ?
- Èske moun yo gen ase resipyan ki gen bon gwosè ak kalite a ?
- Èske sous dlo a kontamine oswa a risk pou kontaminasyon (mikwo-byolojik oswa chimik/radyolojik)?
- Èske tretman nesèsè ? Èske tretman posib ? Ki tretman ki nesèsè ?
- Èske dezenfeksyon nesèsè, menmsi rezèv la pa kontamine ?
- Èske gen lòt sous dlo nan zòn nan ?
- Ki kwayans ak pratik tradisyonèl ki genyen parapò ak ranmasaj, estokaj ak itilizasyon dlo ?
- Èske gen yon anpèchman ki fè yo pa kapab itilize dlo ki la deja ?
- Èske l posib pou deplase popilasyon an si sous dlo a pa apwopriye ?
- Èske l posib pou pote tank dlo si sous la pa apwopriye ?
- Ki kesyon pi enpòtan sou ijyèn an rapò ak dlo an rezèv la ?
- Èske moun yo gen mwayen sèvi ak dlo a yon fason ijyenik ?

3 Eliminasyon matyè fekal

- Ki pratik kouran pou al twalèt ? Èske se al twalèt deyò, èske gen yon zòn ki la pou sa ? Èske zòn nan an sekirite ?
- Ki kwayans ak pratik aktyèl yo, avèk tou pratik selon sèks, pa rapò ak eliminasyon matyè fekal ?
- Èske gen enstalasyon deja? Si wi, Èske yo sèvi, Èske yo ase ak ap mache kòrèkteman ? Èske yo kapab agrandi oswa adapte ?
- Èske pratik al twalèt aktyèl a se yon menas pou dlo an rezèv yo (dlo an sifas oswa sous) oswa pou zòn abitasyon an ?
- Èske moun lave men yo apre y al twalèt ak anvan yo prepare manje ak manje ? Èske savon oswa lòt matyè netwayaj disponib ?
- Èske moun okouran konstriksyon ak itilizasyon twalèt ?
- Ki materyèl lokal ki disponib pou konstwi twalèt ?

- Èske moun yo prepare pou sèvi ak latrin, teren pou twalèt, tranche, elatriye ?
- Èske gen ase espas pou teren twalèt, latrin, twalèt, elatriye ?
- Ki pant teren an genyen ?
- Ki nivo sous dlo a ?
- Èske kondisyon sol la apwopriye pou eliminasyon souplas matyè fekal ?
- Èske aranjman aktyèl pou eliminasyon matyè yo ankouraje vektè maladi a ?
- Èske materyèl oswa dlo disponib pou netwaye dèyè ? Kijan moun elimine materyèl sa yo souvan?
- Èske fanm kapab regle kesyon règ yo ? Èske gen materyèl apwopriye oswa enstalasyon disponib pou sa ?

4 Maladi vektè a pote avèk li

- Ki risk ki genyen pou maladi vektè maladi a transmèt ak ki enpòtans risk sa yo ?
- Ki kwayans ak pratik aktyèl anrapò ak vektè epi maladi yo pote ? Èske nenpòt ladan yo itil oswa danjere ?
- Si risk maladi pote pa vektè yo wo, èske moun a risk yo gen aksè a pwoteksyon endividyèl ?
- Èske l posib pou fè chanjman nan anviwònman lokal la (pa drenaj, netwayaj, eliminasyon matyè fekal ak dechè, elatriye) pou dekoutraje devlopman vektè ?
- Èske l nesèsè pou kontwòl vektè pa pwodui chimik ? Ki pwogram, règleman ak resous ki egziste pou kontwòl vektè ak itilizasyon pwodui chimik ?
- Ki enfòmasyon ak prekosyon sekirite ki fèt pou founi bay fanmi yo ?

5 Eliminasyon dechè solid

- Èske dechè solid yo se yon pwoblèm ?
- Kijan moun elimine dechè yo ? Ki kalite ak kantite dechè solid ki pwodui ?
- Èske dechè solid yo kapab elimine souplas, oswa èske yo bezwen ranmase ak elimine yon lòt kote ?
- Ki pratik nòmal eliminasyon dechè solid popilasyon afekte a genyen ? (Konpòs/twou fatra ? Sistèm ranmasaj ? Gwo resipyan ?)
- Èske gen enstalasyon medikal ak aktivite k ap pwodui fatra ? Kijan yo elimine yo ? Kilès ki responsab ?

6 Drenaj

- Èske gen yon pwoblèm drenaj (pa egzanp, inondasyon abitasyon oswa twalèt yo, kote vektè yo ap devlope, dlo polye k ap kontamine zòn abitasyon yo oswa rezèv dlo yo) ?
- Èske sòl la kenbe dlo ?
- Èske moun gen mwayen pou pwoteje abitasyon ak twalèt yo kont inondasyon local ?

Dokiman Siplemantè 2

Gid Planifikasyon pou Kantite Dlo Minimòm pou Enstitisyon ak lòt itilizasyon

Sant sante ak lopital	5 lit/pasyan ekstèn 40-60 lit/pasyan entèn/jou Kantite anplis kapab nesesè pou ekipman lesiv, flòch twalèt, elatriye
Sant Kolera	60 lit/pasyan/jou 15 lit/moun k ap pran swen/jou
Sant alimantasyon terapi	30 lit/pasyan entèn/jou 15 lit/moun k ap pran swen/jou
Lekòl	3 lit/elèv/jou pou bwè ak lave men (sèvis pou twalèt pa ladan: wè pi ba)
Moske	2-5 lit/moun/jou lave ak bwè
Twalèt piblik twalèt	1-2 lit/itilizatè/jou pou lave men 2-8 lit/kabin/jou pou netwayaj
Tout twalèt ki flòch	20-40 lit/itilizatè/jou pou flòch twalèt nòmal ki konekte ak yon egou 3-5 lit/itilizatè/jou pou twalèt ki flòch mal
Lavaj dèyè	1-2 lit/moun/jou
Bèt	20-30 lit/bèt gwo oswa mwayen/jou 5 lit/ti bèt/jou
Irigasyon ti kalib anpil	3-6mm/m ² /jou, men li kapab varye

Dokiman Siplemantè 3

Gid Planifikasyon pou Kantite Minimòm Twalèt nan Andwa Piblik ak Enstitisyon nan yon Sityasyon Katastwòf

Enstitisyon	Ti tan	Tan long
Zòn mache	1 twalèt pou 50 sal	1 twalèt pou 20 sal
Lopital/sant medikal	1 twalèt pou 20 kabin oswa 50 pasyan ekstèn	1 twalèt pou 10 kabin oswa 20 pasyan ekstèn
Sant alimantasyon	1 twalèt pou 50 adilt 1 twalèt pou 20 timoun	1 twalèt pou 20 adilt 1 twalèt pou 10 timoun
Sant resepsyon/ tranzit	1 twalèt pou chak 50 moun 3 fanm pou 1 gason	
Lekòl	1 twalèt pou 30 tifi 1 twalèt pou 60 ti gason	1 twalèt pou 30 tifi 1 twalèt pou 60 ti gason
Biwo		1 twalèt pou 20 anplwaye

Sous: adapte de Harvey, Baghri and Reed (2002)

Dokiman Siplemantè 4

Machaswiv transmisyon ak maladi anrapò ak dlo ak matyè fekal

Andedan dlo a oswa Pote pa dlo	Kolera, dizantri basilè , dyare, salmoneloz , elatriye. Tifoyid, paratyphoid, elatriye Dizantri, vè, amib, lanbliyaz Epatit A, polyo, dyare rotavirus	Bakteri fekal-oral Fekal-oral ki pa-bakteri	Kontaminasyon dlo Move sanitasyon Move ijyèn pèsònèl Kontaminasyon rekòlt
Pote pa dlo oswa mank dlo	Enfeksyon je ak po Tifis moun trape nan pou ak lafyèw pou lakòz ki alevini		Dlo pa apwopriye Move ijyèn pèsònèl
Vè ki gen pou wè ak matyè fekal	Divès kalite vè.	'Vè' transmèt pa sòl	Al twalèt deyò Kontaminasyon sòl
Vè bèf ak kochon	Tenia (vè solitè)	Moun-bèt	Vyann ki pa byen kwit Kontaminasyon sòl
Andedan dlo	'Schistosomiasis', 'Guinea worm', 'clonorchiasis', etc.	Rete lontan nan dlo enfekte	Kontaminasyon dlo
Ensèk vektè an rapò ak matyè fekal Ensèk vektè an rapò ak matyè fekal	Malarya, deng, maladi dòm, 'filaryoz', elatriye. Dyare ak dizantri	Mòde pa moustik, mouch Transmèt pa mouch ak ravèt	Mòde bò dlo Devlope nan dlo Anviwònman sal

Dokiman Siplemantè 5

Referans

Gras ak pwogram Migrasyon Fòse Anliy Sant Etid Refijye nan University of Oxford, anpil nan dokiman sa yo te resevwa pèmisyon dwadotè epitou yo afiche sou yon lyen Esfè espesyal nan:
<http://www.forcedmigration.org>

Enstriman legal entènasyonal

The Right to Water (atik 11 ak 12 nan Antant entènasyonal sou dwa ekonomik, sosyal ak kiltirèl), Kòmantè jeneral CESCR 15, 26 novanm 2002, Nasyonzini Doc. E/C.12/2002/11, Komite sou Dwa ekonomik, sosyal ak kiltirèl.

Koleksyon trete Nasyonzini yo: <http://untreaty.un.org>

Inivèsite Minnesota Bibliyotèk sou Dwa moun:
<http://www1.umn.edu/humanrts>

http://www.who.int/water_sanitation_health/Documents/righttowater/righttowater.htm

Jeneral

Adams, J (1999), *Managing Water Supply and Sanitation in Emergencies*. Oxfam GB.

Cairncross, S and Feachem, R (1993), *Environmental Health Engineering in the Tropics: An Introductory Text (Dezyèm edisyon)*. John Wiley & Sons Ltd, Chichester, UK.

Davis, J and Lambert, R (2002), *Jeni Pandan Ijans: A Practical Guide for Relief Workers*. Dezyèm edisyon. RedR/IT Publications, Lonon.

Drouarty, ak and Vouillamoz, JM (1999), *Alimentation en eau des*

populations menacées. Hermann, Paris.

Sit entènèt Sant rechèch entènasyonal (Peyi-Ba):

<http://www.irc.nl/publications>

MSF (1994), *Public Health Engineering in Emergency Situations. Premyè edisyon*. Médecins Sans Frontières, Paris.

UNHCR (1999), *Handbook for Emergencies. Dezyèm edisyon*. UNHCR <http://www.unhcr.ch>

Sant pou dlo, jeni sivil ak devlopman Centre (WEDEC), Inivèsite Loughborough , Wayòm-Ini. <http://www.lboro.ac.uk>

WHO Health Library for Disasters: <http://www.helid.desastres.net>

WHO Pwogram pou dlo, sanitasyon ak sante:

http://www.who.int/water_sanitation_health

Sondaj sanità

Tiliv ARGOSS: <http://www.bgs.ac.uk>

Sèks

Gender and Water Alliance: <http://www.genderandwateralliance.org>

Islamic Global Health Network, Islamic Supercourse Lectures. *On Health Promotion, Child Health and Islam*. <http://www.pitt.edu>

WCRWC/UNICEF (1998), *The Gender Dimensions of Internal Displacement*. Women's Commission for Refugee Women and Children. New York.

Pwomosyon ijyèn

Almedom, A, Blumenthal, U and Manderson, L (1997), *Hygiene Evaluation Procedures: Approaches and Methods for Assessing Water- and Sanitation-Related Hygiene Practices*. International Nutrition Foundation for Developing Countries. Disponib grasa Intermediate Technology Publications, Southampton Row, London WC1, UK.

Benenson, AS, ed. (1995), *Control of Communicable Diseases Manual, 16th Edition*. Asosyasyon Ameriken pou Sante Piblik.

Ferron, S, Morgan, J and O'Reilly, M (2000), *Hygiene Promotion: A Practical Manual for Relief and Development*. Oxfam GB.

Rezèv dlo

FAO: <http://www.fao.org>

House, S and Reed, R (1997), *Emergency Water Sources: Guidelines for Selection and Treatment*. WEDEC, Loughborough University, UK.

Kalite dlo

WHO (2003), *Guidelines for Drinking Water Quality. Third Edition*. Jenèv.

Eliminasyon matyè fekal

Harvey, PA, Baghri, S and Reed, RA (2002), *Emergency Sanitation, Assessment and Programme Design*. WEDEC, Loughborough University, UK.

Pickford, J (1995), *Low Cost Sanitation: A Survey of Practical Experience*. IT Publications, London.

Kontwòl vektè

Hunter, P (1997), *Waterborne Disease: Epidemiology and Ecology*. John Wiley & Sons Ltd, Chichester, UK.

Lacarin, CJ and Reed, RA (1999), *Emergency Vector Control Using Chemicals*. WEDEC, Loughborough, UK.

Thomson, M (1995), *Disease Prevention Through Vector Control: Guidelines for Relief Organisations*. Oxfam GB.

UNHCR (1997), *Vector and Pest Control in Refugee Situations*. UNHCR, Jenèv.

Estanda minimòm pou Rezèv dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

Warrell, D and Gilles, H, eds. (2002), *Essential Malariology. Fourth WHO, Chemical methods for the control of vectors and pests of public health importance*. <http://www.who.int>

WHO Pesticide Evaluation Scheme (WHOPES), *Guidelines for the purchase of pesticides for use in public health*. <http://www.who.int>.

Dechè solid

Design of landfill sites: <http://www.lifewater.org>

The International Solid Waste Association: <http://www.iswa.org>

Dechè medikal

Prüss, A, Giroult, epi, Rushbrook, P, eds. (1999), *Safe Management of Health-Care Wastes*. WHO, Jenèv.

WHO (2000), *Aide-Memoire: Safe Health-Care Waste Management*. Jenèv.

WHO: <http://www.healthcarewaste.org>

WHO: <http://www.injectionsafety.org>

Drenaj

Environmental Protection Agency (EPA) (1980), *Design Manual: On-Site Wastewater Treatment and Disposal Systems*, Report EPA-600/2-78-173. Cincinnati.

Dokiman Jiridik Imanità ak Estanda Minimòm

Nòt

Estanda minimòm pou Rezèv dlo, sanitasyon ak pwomosyon ijyèn

Nòt

Dokiman Jiridik Imanità ak Estanda Minimòm

Nòt